

# TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE SORUNLU KREDİLERİN YAPILANDIRILMASININ BANKA KARLILIĞI ÜZERİNE ETKİLERİ

## The Effects of Structured Credits on Bank Profitability in the Turkish Banking Sector

Bade EKİM KOCAMAN\* & Adalet HAZAR\*\* & Şenol BABUŞCU\*\*\*

### Özet

Bankacılık sektörünün finansal aracılık fonksiyonunun ekonomik büyüme üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle bankacılık sisteminin performansı finans sektörü için olduğu kadar ekonomi için de önem teşkil etmektedir. Bankaların performans göstergelerinden olan karlılık oranlarını etkileyen faktörler için literatürde yer alan çalışmalarda genel itibarıyla bankalara özgü unsurlar ve makroekonomik değişkenler ayrımına gidilmektedir. Bu çalışmada da söz konusu ayrım benimsenerek analizler yapılmış ve kredi yapılandırmasının aktif karlılığı ve özkaynak karlılığına etkisi olup olmadığı incelenmiştir. 2010-2017 yılları arasında bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 13 adet bankanın üçer aylık dönemsel verilerine “Statik Panel Veri Analizi” uygulanarak elde edilen sonuçlarda kredilerin yapılandırılmasının aktif ve özkaynak karlılığı üzerine etkisi olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle, kredilerde yapılandırma uygulamalarının karlılık tarafında etkisinin olmadığı bilgisinin, banka politikalarının oluşturulması aşamasında dikkate alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Analizler sonucunda makroekonomik değişkenlerden enflasyon, GSYİH ve faiz oranlarının; bankalara özgü değişkenlerden aktif kalitesi, sermaye oranı ve likidite düzeyinin aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı üzerine anlamlı etkileri olduğu tespit edilmiştir.

### Abstract

The intermediation function of the banking sector has significant effects on economic growth. Therefore, the performance of the banking system is important for the finance sector as well as for the economy. Factors affecting the profitability ratios are distinguished as bank specific ratios and macroeconomic variables in the literature. In our study, the analysis was made by adopting the mentioned distinction and it was examined whether the structured credits have any impact on ROA and ROE. The static panel data analysis was used to analyze 13 banks operating in the banking sector between 2010-2017 for quarterly period data. In conclusion, we determined that the structuring of the loans has no effect on ROA and ROE. For this reason, it is necessary to take into account this information while determining the bank policies. According to the results of the analyses, macroeconomic variables such as inflation, GDP and interest rates; and bank-specific variables such as asset quality, capital ratio and liquidity level have significant effects on ROA and ROE.

### Anahtar Kelimeler:

Kredi Yapılandırma,  
Türk Bankacılık Sektörü,  
Karlılık,  
Panel Veri Analizi

### JEL Kodları:

C33, G21, L25

### Keywords:

Loan Structuring,  
Turkish Banking Sector,  
Profitability,  
Panel Data Analysis

### JEL Codes:

C33, G21, L25

\* Arş. Gör., Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, badekim@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8967-3935

\*\* Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, ahazar@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1483-8360

\*\*\* Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, babuscu@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2870-6358

## 1. Giriş

Günümüzde bankalar finans sektörünün en önemli aktörlerinden biri konumundadır. Finans sektöründe yaşanan gelişmeler, ürün ve müşteri çeşitliliğinin artması, türev ürünlerin yaygınlaşması, rekabet artışı gibi nedenlerle bankaların risk iştahı artmakta ve riskli yatırımlar artış kaydetmektedir. Karlılık rakamlarındaki düşüşler ise hacimlerini büyütmek isteyen bankaları daha fazla kredi tahsis etmeye teşvik etmektedir. Bu kapsamda, kredi hacmini artırmak isteyen bankalar müşterilerinin mali durumlarını analiz etmede zafiyetlere kapılabilmektedir (Yağcılar ve Demir, 2015, s.1). Bu nedenle, karını maksimize etmek isteyen bankanın karşılaşma ihtimali en yüksek problem, verdiği kredilerin vadesinde geri ödenmeyerek sorunlu hale gelmesi olmaktadır (Ataçoğlu, 2006, s. 2). Bunun sonucu olarak da, sorunlu kredi miktarında yaşanan artışlar bankacılık sisteminin geleceği ve istikrarına yönelik endişeler oluşturabilmektedir. Bu kapsamda, bankalar ile kredi kullananlar (kişi/kurum) arasındaki kredi ilişkisi müşterinin, sözleşme şartlarına uygun olarak yükümlülüğünü yerine getirerek bankaya olan borçlarını zamanında ödememesi ile sonuçlanabilir. Sözleşme yapıldıktan sonra müşterinin mali durumunda yaşanan kötüleşmeler nedeniyle kredinin geri ödemesinde sıkıntılar yaşanıyorsa bu durumda, kredinin şartları ve ödeme planı yapılandırılarak hem müşteriye hem de bankayı memnun edecek şekilde yeniden planlanabilir. Ancak, yeniden yapılandırmalara rağmen kredi borçlusunu, almış olduğu krediyi yeni sözleşme şartları dahilinde de geri ödeyemez ise kredi takip hesaplarına alınarak donuk alacak haline gelmektedir.

Müşterinin kredi geri ödemesinde sıkıntılar yaşaması kredinin sorunlu olarak düşünülmesi gerektiğini göstermektedir. Bu kapsamda, sorunlu kredilerin hangi durumlarda ortaya çıkabileceğini ortaya koyabilmek ve sorunlu krediler konusundaki uygulamaları standart hale getirmek için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), 30.06.2001 tarihinde “Karşılıklar Yönetmeliği”ni yayınlamış ve daha sonra 2001 tarihli yönetmeliği yürürlükten kaldırarak 2006 yılında “Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”i yürürlüğe sokmuştur.

Bankaların kullandırmış oldukları kredilerin sorunlu hale gelerek takip hesaplarına aktarılmasının banka bilançosu üzerinde birtakım etkileri olabilmektedir. Bunlardan ilki, kredi hesaplarının azalarak takipteki kredi tutarlarının artması nedeniyle düzenli olarak elde edilen faiz gelirlerinin kesintiye uğramasıdır. İkinci olarak, takipteki kredilere ayrılan özel karşılıklar faiz dışı giderlerde artışa neden olmaktadır. Son olarak, Türkiye’de aktif-pasif arasında vade uyumsuzluğu ile çalışan bankaların, kredilerinin sorunlu hale gelmesi zaten uzun olan aktif kalemlerin vadelerini daha da uzatmış olmaktadır. Bu durum, aktif kalitesi, sermaye yeterliliği, net faiz marjı, likidite, karlılık oranlarını olumsuz etkilemektedir (Selimler, 2015, s. 169). Diğer yandan, takipteki kredilerde yaşanan artış, kar rakamlarını azaltması nedeniyle bankaların kaybettikleri karları kredi faizlerini artırarak kompanse etmeye çalışmalarına neden olmaktadır. Bu durumda kredi koşullarını ağırlaştıran bankalar tüm bankacılık sektörünü ve ekonomiyi etkilemektedir (Kaya, Şahin, Hacıevliyagil ve Ekşi, 2016, s. 159).

Bu çerçevede çalışmanın amacı, ödeme güçlüğüne düşen kişi/kurumların yapılandırılan kredilerinin bankaların karlılık, verimlilik oranlarında yarattığı etkinin araştırılmasıdır. Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde Türkiye’de finansal yeniden yapılandırma programları, üçüncü bölümde literatür taraması, dördüncü bölümde veri ve yöntem, beşinci bölümde bulgular ve altıncı bölümde sonuçlar ele alınmıştır. Literatürde,

bankalarda karlılığı etkileyen faktörleri araştıran birçok çalışma mevcuttur. Ancak Türkiye’de yapılandırılan kredilerin banka karlılığına etkisini inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

## 2. Türkiye’de Finansal Yeniden Yapılandırma Programları

Gerek global gerekse ulusal boyutta baş gösteren ekonomik krizler sonucunda reel sektörde yer alan firmaların mali yapılarında yaşanan kötöleşmeler sonucunda kredi geri ödemelerinde aksaklıklar yaşanmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda, kredilerin yeniden yapılandırılması gündeme gelmiş ve farklı yeniden yapılandırma yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Türkiye’de uygulamaya konulan finansal yeniden yapılandırmanın genel amacı ise, 1994, 2000 ve 2001 krizleri sonrası mali durumu bozulan ve ödeme sıkıntısı içerisinde olan firmalardan yapılandırma ile iflasının önüne geebilecekle olanları destekleyerek ekonomiye yeniden kazandırmak olmuştur (Koç, 2010, s. 38). Böylece, ölkö ekonomisinin en az seviyede hasar görmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Yeniden yapılandırma yaklaşımlarının lokomotif konumundaki uygulaması Londra Yaklaşımı olmuş ve değişik ölkelerde farklı şekillerde uygulanmıştır. Londra Yaklaşımı’nın yansıması ise Türkiye’de İstanbul Yaklaşımı ve Anadolu Yaklaşımı olarak ortaya çıkmıştır (Özkanlı, 2011, s. 51).

İstanbul ve Anadolu Yaklaşımlarına geçmeden önce, yeniden yapılandırma yaklaşımlarının temel aldığı Londra Yaklaşımı’ndan kısaca bahsedilmesinde bu noktada yarar görölmektedir. Londra Yaklaşımı, finansal yükömlölüklerini yerine getirmede zorlanan reel sektör borçlarının, bankalar tarafından yeniden yapılandırılarak söz konusu şirketlerin varlığını sürdürmesini sağlamaya yönelik prensipler grubudur (Özkanlı, 2011, s. 52). Bu kapsamda, mali yönden sıkıntı içerisinde olan şirketlerin kredi kuruluşlarına olan borçlarının yapılandırma çalışmalarına ışık tutmuş, yasal yönden herhangi bir bağlayıcılığı olmayan uygulamalardır. Londra Yaklaşımı finansal yeniden yapılandırma olgusunun en önlüsü ve en çok uygulananıdır.

1970’lerde İngiltere’de yüksek enflasyon, durgunluk ve düşük istihdam nedeniyle bankalar, yeniden yapılandırma kapsamında belirledikleri politika ile sorunlu kredileri izleme birimleri kurmuşlardır. Ancak, söz konusu dönemde risk izleme birimlerinin iş akış süreçleri ile ilgili belirsizlikler olması ve İcra İflas Kanunu’nun kredi yeniden yapılandırmaları için gerekli ve yeterli düzenlemeleri içermemesi nedeniyle İngiltere Merkez Bankası yeniden yapılandırma uygulamalarına destek olmak amacıyla, herhangi bir yaptırımı olmayan kurallar bütünü olarak bilinen “Londra Yaklaşımı”nı uygulamaya karar vermiştir (Bahadır, 2007). 1970’lerde ortaya çıkan Londra Yaklaşımının 1990’lı yıllarda kapsamı genişletilmiş ve yenilenmiştir.

Londra Yaklaşımı’nda devlet, firmalar ve bankalar arasında aracılık görevini üstlenmektedir. Banka özkaynak katkısının düşük olmaması, borçlularla alacaklılar arasında uzlaşma yollarının zayıf olması veya firmaların denetim eksikliği nedeniyle bankaların borcu yeniden yapılandırmak için gerekli teşviklerin olmaması nedeniyle devletin bankalar ile borçlu firmalar arasında aracılık rolü önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda, borçluların gereksiz tasfiyesinin önüne geçebilmek için devlet, gayri resmi veya daha planlı oluşturulmuş bir şekilde aracılık görevi üstlenebilmektedir (Bahadır, 2007).

Londra Yaklaşımı, finansal yeniden yapılandırma programlarının ilk örneği olması bakımından ekonomik krizle karşı karşıya kalan birçok ölkö kullandığı bir model olmuştur.

1997 yılında Tayland’da başlayan ve Endonezya, Malezya, Güney Kore’yi de etkileyen Doğu Asya mali krizinden sonra ülkeler Londra Yaklaşımı’nı kendi ekonomik konjonktürleri ve finansal krizin boyutuna göre farklı kapsam ve şekilde uygulamışlardır. Kore ve Tayland “Bangkok Yaklaşımı”, Endonezya ise “Jakarta İnisiyatifi” isimleriyle ülkelerinde söz konusu yaklaşımdan faydalanmışlardır. Londra yaklaşımı, ülkelerin tecrübe eksiklikleri ve iflas yasalarındaki yetersizlikler nedeniyle bahsi geçen ülkeler için temel oluşturmuştur (Sayılğan, 2006, s. 53,54).

Londra Yaklaşımı’nın öncülük ettiği akım ülkemizde önce İstanbul Yaklaşımı, daha sonra Anadolu Yaklaşımı adları altında uygulanmıştır. Sorunlu kredilerin tahsil ve tasfiyesine yönelik olarak İstanbul Yaklaşımı, Anadolu Yaklaşımı gibi dönemsel uygulamalar yanında, Londra Yaklaşımından esinlenilerek banka bilançolarında yer alan sorunlu aktifleri devralan varlık yönetim şirketlerinin kurulması veya takip hesaplarında yer alan ancak geri ödenebilme ihtimali yüksek olan kredilerin yeniden canlı kredi haline dönüştürülmesi gibi uygulamalar da gerçekleştirilmiştir (Selimler, 2015, s. 132).

Çalışmanın bir sonraki bölümünde ülkemizde uygulamaya konulan her iki yaklaşımın kapsamı ve sonuçlarının yanı sıra varlık yönetim şirketleri ile ilgili kısa bilgi verilecektir.

## 2.1. İstanbul Yaklaşımı

Bankacılıkta kredilendirmede asıl hedef kredilerin geri dönüşünün sorunsuz bir şekilde sağlanabilmesidir. Gerek erken uyarı sinyalleri gerekse risk izleme birimleri ile krediler batık hale gelmeden tespit edilmeye çalışılmaktadır. Tüm çabalara rağmen krediler takip aşamasına geldiyse rehabilitasyonuna ilişkin alternatif 2000 yılı sonunda yaşanan ve tüm sektörleri etkileyerek çıkmaza sürükleyen krizin ardından üretilen finansal yeniden yapılandırma programıdır.

2000/Kasım ve 2001/Şubat krizleri 1990’lardan bu yana Türkiye’de yaşanan krizlerin en önemlisi ve derinidir. Söz konusu bankacılık krizlerinin ardından Türkiye Bankalar Birliği (TBB) tarafından hazırlanan ve BDDK tarafından onaylanan “Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması” ile mali anlamda sıkıntı yaşayan ancak yeniden yapılandırılmaları halinde reel sektöre yeniden kazandırılacak olan firmalar kapsama alınmıştır. Finansal Yeniden Yapılandırma Programı (FYYP) ile mali anlamda sıkıntı içerisinde bulunan reel sektörün bankacılık kesimine olan borçlarının yeniden yapılandırılması hedeflenmiştir (Küçükbay ve Demirhan, 2003, s. 2).

Türkiye’de FYYP ile ilgili yasal olarak atılan ilk adım, 31 Ocak 2002 tarih ve 24657 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4743 Sayılı “Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”dur. Söz konusu kanunla Finansal Yeniden Yapılandırma Programı kapsamında hazırlanan Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmaları (Çerçeve Anlaşması) düzenlenmiştir. TBB tarafından hazırlanan Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması, alacaklı kuruluşların imzalanmasını müteakiben BDDK’nın onayına sunulmuştur ve 4 Haziran 2002 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Kamuoyunda İstanbul Yaklaşımı olarak bilinen uygulama ile kredi borçlusu şirketler ile bankaların belirli bir protokol çerçevesinde uzlaşmaları amaçlanmıştır. Bu yaklaşım ile hem bankalara hem de ödeme gücü içerisinde bulunan firmalara birtakım kolaylıklar getirilmiştir.

Ödeme gücü olduğuna inanılan ancak ödeme güçlüğü içerisinde bulunan reel kesimin borçlarının yeniden yapılandırılarak ödeme vadelerinin uzatılması hedeflenmiştir. Bankalar ile reel kesim arasında süregelen gönüllülük esasına dayanan bu yöntem, İstanbul Yaklaşımı ile yasal çerçeveye oturtularak yapılmıştır. İstanbul Yaklaşımı uygulaması, Haziran 2002-Haziran 2005 tarihleri arasında yürütülmüş, 30 gruba ait toplam 331 şirket kapsama alınmıştır.

## 2.2. Anadolu Yaklaşımı

İstanbul Yaklaşımı'na benzer bir uygulama 2007 yılında KOBİ'ler için gerçekleştirilmiş ve Anadolu Yaklaşımı olarak nitelendirilmiştir. Anadolu Yaklaşımı'nın yasal altyapısı 30.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5569 sayılı "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Mali Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun" ile atılmıştır. Kanun'un uygulamasını sağlamak üzere BDDK tarafından hazırlanan "Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmelik" ise 31.01.2007 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Koç, 2010, s. 48).

2005 yılında sona eren İstanbul Yaklaşımı'nın ağırlıklı olarak büyük ölçekli işletmeleri kapsaması nedeniyle, KOBİ'lerin uygulamadan etkin bir şekilde faydalanamadıkları düşüncesi ortaya çıkmış ve İstanbul Yaklaşımı'na benzer bir düzenlemenin küçük ve orta ölçekli işletmeler için de yapılmasına ilişkin talepler kamu otoritesinin yeni bir düzenleme yapmasını gerekli kılmıştır (Akman, 2012, s. 109). Böylece, Anadolu Yaklaşımı ile küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin taahhütlerini yerine getirebilmelerine ve ekonomiye kazandırılmalarına imkan verilmesi amaçlanmıştır (Alav, 2013, s. 67). Anadolu Yaklaşımı'nda, İstanbul Yaklaşımı'ndan farklı olarak firmaların kamu borçlarının da yapılandırılmasına imkan sağlanmış; ancak daha önce İstanbul Yaklaşımı kapsamında yer alan işletmelerin Anadolu Yaklaşımı'ndan faydalanmalarına imkan tanınmamıştır. İstanbul Yaklaşımı'ndan edilen tecrübeler ile amaçlar daha da genişletilmiş ve geliştirilerek daha geniş kesimlerin bu kanun kapsamına girmesi sağlanmaya çalışılmasına rağmen Anadolu Yaklaşımı'ndan beklenen performans sağlanamamıştır.

## 2.3. Varlık Yönetim Şirketleri'nin Kurulması

Varlık yönetim şirketleri temel olarak bankaların sorunlu aktiflerini devralarak finans kesiminin sorunlu alacaklarının tahsil edilmesi, yapılandırılması veya satılması ile ilgili görevler üstlenen şirketlerdir (Babuşcu ve Hazar, 2013, s. 156). Tasfiye olacak alacaklarını gerçek değerinin altında varlık yönetim şirketlerine devreden bankalar, bilançolarını sorunlu aktiflerden arındırmanın yanı sıra alacak tahsili için gerekli operasyonel yükten kurtulmuş olmaktadır. Böylece, kalitesiz aktiflerini nakde çevirmiş olan bankalar, sorunlu alacakların tahsilinin getirdiği külfetlere katlanmayarak esas işlerine odaklanarak piyasaya kredi sağlamaya devam edebilmektedirler. Varlık Yönetim Şirketi (VYŞ) modeli, Türkiye'de Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerini müteakiben mali sektör ve reel sektörde yaşanan sıkıntıları aşmak ve kötü aktifleri üçüncü kişilere devrederek mali sektörün toparlanması sürecine destek olabilmek amacıyla oluşturulmuştur (Selimler, 2006, s. 219).

Türkiye'de finansal yeniden yapılandırma ile ilgili tüm uygulamaların yasal zeminini oluşturan 31 Ocak 2002 tarihli 4743 Sayılı "Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden

Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” varlık yönetim şirketlerinin kurulmasına da dayanak teşkil etmiştir. Varlık yönetim şirketlerinin kuruluş ve faaliyet esasları ise BDDK tarafından 01.10.2002 tarih ve 24893 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik” ile belirlenmiştir.

19 Ekim 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda ise 143. madde varlık yönetim şirketlerine ilişkin düzenlemeleri kapsamaktadır. Söz konusu kanun maddesinin düzenlenmesine yönelik olarak ise BDDK tarafından “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik” hazırlanarak 04 Kasım 2006 tarihinde yürürlüğe konulmuştur (Babuşcu ve Hazar, 2013, s. 157).

Varlık yönetim şirketlerinin kuruluşuna kadar olan geçiş döneminde ise, TMSF varlık yönetim şirketlerinin görevini üstlenerek bankaların sorunlu alacaklarını devralarak önemli miktarda tahsili gecikmiş alacağı sektör dışına çekmiştir. BDDK’nın banka bilançolarında likiditeyi azaltan sorunlu varlıkların bilanço dışına çıkarılması ve bankaların esas faaliyet konularına odaklanmaları gerektiği yönündeki beyanati, bankaların söz konusu modeli kullanmalarında teşvik edici olmuştur (Altay, 2003).

Bankacılık sisteminde şeffaflığı sağlamak, bankacılık sistemini AB standartlarına yaklaştırmak ve finans sektörünün piyasa koşullarına göre çalışmasını sağlamak için bankaların etkin bir şekilde çalışabilmesi gerekmektedir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için ise, bankaların sorunlu aktiflerinden kurtulup, sağlıklı bir şekilde faaliyetlerine devam etmesi gerekmektedir. Bu noktada, varlık yönetim şirketleri bahsi geçen amaçların gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır (Altay, 2003). VYŞ modeli Türkiye’ye IMF’nin önerdiği bir modeldir.

### 3. Literatür

Bankacılık sektöründe karlılığın belirleyicileri üzerinde gerek bankalara özgü değişkenlerle gerekse de makroekonomik değişkenlerle yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Genel itibariyle, literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde çeşitli istatistiki analiz yöntemlerinin kullanıldığı ve farklı değişkenlerin analize dahil edildiği görülmektedir. Diğer yandan, yapılan araştırmalarda yapılandırılan kredilerin doğrudan bankaların karlılıklarına etkisini inceleyen bir çalışmaya literatürde rastlanılmamıştır.

Bankaların karlılığını inceleyen literatürdeki ilk çalışmaların Ho ve Saunders (1981), McShane ve Sharpe (1985) ve Allen’in (1988) net faiz marjları ile ilgili çalışmalarına dayandığı söylenebilir. Söz konusu çalışmalarda net faiz marjı, faiz oranı riski ve banka ürünlerinin fiyatlarını etkileyen faktörlerin fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır.

Ho ve Saunders (1981) faiz oranı riski ve banka net faiz marjı arasındaki ilişkiyi modellemiş ve Brezilya’da banka faiz marjlarının en iyi açıklayıcılarının makroekonomik değişkenler olduğunu tespit etmiştir.

Smirlock (1985) çalışmasında aktif büyüklüğü ile karlılık arasındaki ilişkiyi ele almış ve 2700’ün üzerinde banka ile yaptığı çalışmada, banka karlılığı ile pazar payının pozitif yönde ilintili olduğunu, fakat piyasa yoğunlaşması ile karlılık arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını tespit etmiştir.

Banka karlılığı ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişki kapsamında enflasyonu ele alan ilk araştırmacılarından Bourke (1989), enflasyonun banka karlılığını açıklayabileceğini ve enflasyon ve karlar arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Diğer bir deyişle, enflasyon beklentileri ile ilgili olarak yapılacak tahminlerin tutarlılığı ve bankanın uygulayacağı faiz oranlarını enflasyon tahminlerine göre ayarlayabilmesi, yüksek enflasyonun daha fazla karlılığa sebep olabileceğini göstermiştir.

Sermaye yeterliliği ile karlılık arasında literatürde farklı görüşler olmasına karşın, bu konuda ilk sayılabilecek alışmalar Berger (1995) ve Keeley ve Furlong (1990) gibi araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Bahsi geçen araştırmacılar bankaların sermaye yapılarının güçlü olmasının finansal başarısızlığı önleyici bir unsur olduğunu ve bankanın iflas etme olasılığını azalttığını ifade etmişlerdir.

Molyneux ve Thornton (1992) tarafından yapılan çalışmalarda aktif kalitesi ile banka karlılığı arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda bankaların likit varlık bulundurma seviyesi arttıka karlılığın azaldığı tespit edilmiştir. Zira, fazla likit varlık tutmak diğer bir deyişle aktif kalitesinin artması doğabilecek riskleri azaltmasının yanında karlılığı azaltabilmektedir.

Jiang, Tang, Law ve Sze (2003) alışmalarında Hong Kong'da faaliyet gösteren 14 bankanın verileri ve makroekonomik göstergeler ile aktif karlılığını hangi değişkenlerin etkilediğini araştırmışlardır. Makro değişkenlerden arasında enflasyon, reel faiz oranı ve büyüme oranı ile karlılık arasında pozitif bir ilişki çıkmıştır.

Laryea, Ntow-Gyamfi ve Alu (2016) alışmalarında 2005-2010 yılları arasında faaliyet göstermiş 22 Gana bankasını analize tabi tutmuşlar ve takipteki kredilerin banka karlılığına olan etkisini ROA ve ROE aracılığıyla ölçmeye çalışmışlardır. Bu kapsamda ROA ve ROE değişkenlerini ayrı ayrı bağımlı değişken olarak değerlendirmişlerdir. Analiz sonuçlarına göre takipteki kredi oranı özkaynak ve aktif karlılığını negatif yönde anlamlı bir şekilde etkilemiştir. Geleneksel finans teorisinin aksine (yüksek risk, yüksek getiri), yüksek kredi riski daha duşuk karlılığına neden olmaktadır.

Kaya'nın (2002) 1997-2000 yılları arasında Türk bankacılık sektoru verilerini kullanarak panel veri yöntemi ile karlılığın içsel ve dışsal belirleyicilerini tespit etmek üzere yaptığı çalışmasında, karlılığın içsel faktörlerden özkaynaklar, likidite, personel harcamaları, mevduatlar ve piyasa payı; dışsal faktörlerden enflasyon ve konsolide bütçe açığından etkilendiği yönünde sonuçlar elde etmiştir.

Ata (2009) alışmasında 2001 yılında Türk bankacılık sisteminde yaşanan krizin ardından mevduat bankalarının karlılıklarını etkileyen içsel (banka bazlı) ve dışsal (makroekonomik) unsurları tespit etmeye çalışmıştır. Sonuçta, bankaların karlılığının içsel faktörlerden dışsal faktörlere nazaran daha fazla etkilendiği tespit edilmiştir. Banka buyuکلu, mevduatın krediye donuşum oranı ve bankacılık sektorunun toplam hacminin gayri safi yurt içi hasıladan aldığı payın banka karlılığına pozitif yönlü; maliyet oranı, sermaye yeterliliği oranı ve Takipteki Krediler/Toplam Krediler oranının karlılık üzerinde negatif yönlü bir etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gülhan ve Uzunlar (2011) alışmalarında 1990-2008 yılları arasında Türkiye'de faaliyet gösteren yerel ve yabancı bankaların aktif karlılığı üzerinde sermaye, faaliyet giderleri, likidite, menkul değerler cüzdanı, takipteki krediler, buyuکلu gibi değişkenlerin etkisini

araştırmışlardır. Analiz dönemi 1990-2000 ve 2002-2008 yıllarını kapsayacak şekilde iki döneme ayrılmıştır. Bankaların Takipteki Krediler/Toplam Krediler oranı ile karlılıkları arasındaki ilişki, I. ve II. dönem için yabancı bankalar ve tüm bankalar modelinde negatif ve anlamlı çıkmıştır. Yerel bankalar için ilişki pozitif fakat anlamsızdır.

Taşkın (2011) çalışmasında Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarını 1995-2009 yılları arasında incelemeye tabi tutmuştur. Panel veri analizi ile yapılan çalışmada ROA, ROE ve net faiz marjı bağımlı değişkenleri üzerinde makroekonomik değişkenlerden ziyade bankalara özgü değişkenlerin daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, çalışmada 2001 krizi için kukla değişken kullanılmış ve 2001 krizinin aktif karlılığı ile pozitif yönde ilintili olduğu, net faiz marjı ile ise negatif ilintili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Samırkaş, Evcı ve Ergün (2014), çalışmalarında ticari bankaların karlılık yapısı üzerinde etkili olan içsel ve dışsal faktörleri tespit etmeye çalışmışlardır. 2003-2012 arasındaki yılları içeren bir veri seti ile analizi gerçekleştirmişler ve analiz sonucunda karlılık göstergelerinden ROA ve ROE'nin Faiz Dışı Gelirler/Toplam Aktifler ve Özsermaye/Toplam Aktifler oranlarından pozitif yönde etkilendiklerini tespit etmişlerdir. Diğer yandan, dışsal faktörlerden mevduat faiz oranı ile ROA arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna varmışlardır.

Işık, Yalman ve Koşaroğlu (2017) 2006-2014 yıllarını kapsayan dönemde Türk mevduat bankalarının karlılığının kredi riski ve likidite yönetimi değişkenlerinden negatif yönde etkilendiğini, banka sermayesi, faiz gelirleri ve faiz dışı gelirler gibi değişkenlerden ise pozitif yönde etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır. Makroekonomik değişkenlerden ekonomik büyümenin bankaların karlılığını pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

#### **4. Veri ve Yöntem**

##### **4.1. Veri Seti**

Çalışmada Türk bankacılık sektöründe 2010/1. çeyrek ve 2017/4. çeyrek arasını kapsayan dönemde faaliyet göstermiş 13 ticari (mevduat) bankanın verileri kullanılmıştır. Bankaların rasyolarına ilişkin veriler TBB'nin web sayfasındaki istatistiki veriler bölümünden banka bazlı çekilerek derlenmiştir. Yapılandırılan krediler ise dönemler bazında bankaların bağımsız denetim raporlarında yer alan dipnotlardan derlenmiştir.

Makroekonomik verilerden enflasyon rakamları için Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) kullanılmıştır. Ülke içerisinde üretilen mal ve hizmetlerin parasal ifadesi olan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) için çalışmada yıllık büyüme oranı dikkate alınmıştır. Enflasyon ve GSYİH verileri TÜİK'in resmi internet sitesinden temin edilmiştir. Faiz oranı olarak, bankaların dönemler bazında TL mevduata verdikleri ağırlıklı ortalama faiz oranı dikkate alınmış ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası web sayfasından temin edilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, çalışmada inceleme kapsamına alınan 13 bankanın aktif büyüklüğü, Türk bankalarının toplam aktiflerinin %88,96'ünü oluşturmaktadır. Söz konusu oran Türk bankacılık sektörünün<sup>1</sup> önemli bir kısmını kapsamakta olup, çalışmada bahsi geçen 13 bankanın incelenmesinin sektörü temsil etmesi bakımından yeterli olacağı düşünülmüştür.

---

<sup>1</sup>Sektör olarak Mevduat Bankaları ve Kalkınma/Yatırım Bankaları verilerinin toplamı alınmıştır.



Analize dahil edilen tüm bankalar için 2010/1. çeyrek ve 2017/4. çeyrek dönemini içeren veriler kullanılmıştır.

**Tablo 1: Analiz Kapsamına Dahil Edilen Bankalar**

<b>Banka Adı</b>	<b>Aktif Toplam (Milyon TL)</b>	<b>Sektörden Aldığı Pay (%)</b>
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	434.275	14,03
Türkiye İş Bankası A.Ş.	362.353	11,71
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	325.232	10,51
Akbank T.A.Ş.	316.031	10,21
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	305.351	9,87
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	297.810	9,62
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	270.572	8,74
QNB Finansbank A.Ş.	125.857	4,07
Denizbank A.Ş.	121.048	3,91
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	85.758	2,77
ING Bank	52.882	1,71
Şekerbank	31.346	1,01
HSBC	24.628	0,80
<b>Toplam</b>	<b>2.644.287</b>	<b>88,96</b>

#### 4.2. Metodoloji

Çalışmada, statik panel veri analizi kullanılmıştır. Panel veri analizlerinde değişkenlere uygulanacak durağanlık testleri önsel testlerin ilkinin oluşturmaktadır. Ekonomik ve finansal değişkenlere ait zaman serileri genellikle trend veya mevsimsellik içermekte ve bu durum serilerin durağanlık ilkesinde aykırılığa yol açabilmektedir (Yurdakul, 2003). Durağanlık, incelenen zaman serisinin ortalamasının ve varyansının zamandan bağımsız olması olarak tanımlanabilir. Analize tabi tutulan değişkenlerin durağan olmaması, tahmin edilen ekonometrik modellerin farklı sonuçlar verebilmesine neden olabilmektedir. Durağan olmayan bir veri seti ile kurulan bir model en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilirse, değişkenler arasında gerçekte var olmayan ilişkiler elde edilebilmektedir. Bu da sahte regresyon sorununa yol açmaktadır. Bu sebeple, panel verilerle yapılan ekonometrik analizlerde, serilere birim kök (unit root) testi uygulanmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada belirlenen değişkenlerin birim kök içerip içermediği (durağanlık) Harris-Tzvalis testleri kullanılarak Stata 13.0 programı yardımıyla test edilmiştir. Seride durağanlığın olup olmadığının sınılanması bakımından yapılan birim kök testlerinde kullanılan hipotezler şöyledir:

$H_0 : \delta \geq 0$  Birim kök vardır / Seri durağan değildir.

$H_1 : \delta < 0$  Birim kök yoktur / Seri durağandır.

Durağanlık analizlerinden sonra panel veri ile regresyon analizine geçilmiştir. Panel veri modellerinde gözlenemeyen etkileri tahmin etmek için model tahmininde sabit etkili ve tesadüfi etkili modeller kullanılmıştır. Sabit etkili ve tesadüfi etkili modellerden hangisinin seçileceğinin belirlenmesinde ise literatürde en çok kullanılan yöntem olan Hausman Testi kullanılmıştır. Hausman Testinde,  $H_0$  hipotezi tesadüfi etkili modelin etkin olduğunu ileri sürerken,  $H_1$  hipotezi sabit etkili modelin daha etkin olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre, test sonucunun anlamlı olması durumunda  $H_0$  hipotezi reddedilerek sabit etkili modelin kullanılmasına karar verilmektedir.

Yapılandırılan Krediler/Toplam Krediler oranının ROA ve ROE üzerine etkilerini araştırmak için aşağıdaki 1 ve 2 numaralı denklemler kullanılmıştır.

$$ROA = f(YKTK_{i,t}, BDKD_{i,t}, MDKD_t) + u_t \quad (1)$$

$$ROE = f(YKTK_{i,t}, BDKD_{i,t}, MDKD_t) + u_t \quad (2)$$

Denklemlerde yer alan ROA ve ROE sırasıyla bağımlı değişkenler olan aktif karlılığı ve özkaynak karlılığını,  $YKTK_{i,t}$  bağımsız değişken olan yapılandırılmış kredilerin toplam kredilere oranını,  $BDKD_{i,t}$  bankalara özgü kontrol değişkenlerini,  $MDKD_t$  makro ekonomik düzeyde kontrol değişkenlerini,  $u_t$  ise hata terimini ifade etmektedir.

1 ve 2 numaralı denklemler aracılığıyla aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

$H_0$ : Yapılandırılan Krediler/Toplam Krediler değişkeni ile banka karlılığı arasında ilişki yoktur.

$H_1$ : Yapılandırılan Krediler/Toplam Krediler değişkeni ile banka karlılığı arasında ilişki vardır.

Yapılandırılan Krediler/Toplam Krediler oranının ROA ve ROE üzerine etkilerini araştırmak için kurulan modelde yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenler ile bankalara özgü ve makro ekonomik düzeyde kontrol değişkenleri Tablo 2’de sunulmuştur.

**Tablo 2: Modelde Kullanılan Değişkenler**

<b>Bağımlı Değişkenler</b>	
Net Kar/Aktif Toplamı (Aktif Karlılığı-ROA)	
Net Kar/Özkaynak Toplamı (Özkaynak Karlılığı-ROE)	
<b>Bağımsız Değişkenler</b>	
Yapılandırılan Krediler/Toplam Krediler	
<b>Kontrol Değişkenleri</b>	
<b>Bankalara Özgü Kontrol Değişkenler<sup>2</sup></b>	<b>Makroekonomik Düzeyde Kontrol Değişkenleri</b>
Takipteki Krediler (Brüt)/Toplam Krediler	Enflasyon (TÜFE)
Sektör Payı	Faiz Oranı (Ortalama Mevduat Faizi)
Özkaynaklar/Toplam Aktif	GSYİH Büyüme Oranı
Likit Aktif/Toplam Aktif	
Sermaye Yeterlilik Oranı	

2010-2017 yıllarını kapsayan dönemde Türk bankacılık sektöründe aktif toplamına göre en büyük 13 ticari bankanın yapılandırılan kredi oranlarının karlılıkları üzerine etkisi araştırılmıştır. Yapılandırılan kredi oranlarının karlılık üzerine etkisini araştıran bir çalışmanın daha önce yapılmamış olmasının, bu çalışmanın literatüre katkısı bakımından önem teşkil ettiği düşünülmektedir.

<sup>2</sup> Karlılık üzerinde etkiye sahip olan diğer önemli bir faktör olan gelir-gider yapısı ile ilgili oranlardan faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranları çalışmada bağımsız değişkenler arasında dahil edilmemiştir. Zira, faiz dışı gelirler içerisinde en önemli kalem bankacılık hizmet gelirleri ve komisyonlardır. Kredilerdeki artış ve artan hizmet çeşitlendirmesiyle birlikte bankaların iş hacimlerindeki yükselişe bağlı olarak faiz dışı gelirler önemli tutarlara ulaşmıştır. Bununla birlikte Yargıtay’ın dosya masraflarının iadesine yönelik kararı ile bankalar tarafından tüketicilere dosya masrafları iade edilmeye başlanmıştır. Bu nedenle, faiz dışı gelir kalemleri ilgili rasyoların analiz dışında bırakılmıştır.

## 5. Bulgular

Klasik regresyonda durağan olmayan serilerin kullanılması m¼mk¼n olmadığından uygun d¼n¼řt¼rmeler kullanılarak serilerin durağanlaştırılmaları gerekmektedir. Zira panel veri ile ilgili yapılan çalışmalar serinin ‘‘Durağan’’ olduğunu varsaymakta ve kullanılan değişkenlerin durağanlık sınamalarına tabi tutulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Çalışmada serilerin durağanlığını araştırmak üzere Harris-Tzavalis birim k¼k testi kullanılmıştır. İncelemeye tabi tutulan her bir rasyo için birim k¼k testi yapılmış ve durağan olmayan seriler birinci derece farkları alınarak durağan hale getirilerek analize uygun hale getirilmiştir. Harris-Tzavalis birim k¼k testi sonuçları Tablo 3’de yer almaktadır.

**Tablo 3: Harris-Tzvalis Birim K¼k Testi Sonuçları**

Değişkenler	İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
Net Kar/Aktif Toplamı (Aktif Karlılığı-ROA)	-19,6343	0,0000
Net Kar/Özkaynak Toplamı (Özkaynak Karlılığı-ROE)	-20,1242	0,0000
Takipteki Krediler (Br¼t)/Toplam Krediler	-5,1859	0,0000
Yapılandırılan Krediler/Toplam Krediler	-32,4034	0,0000
Sekt¼r Payı	0,6180	0,7317
Özkaynaklar/Toplam Aktif	-2,9757	0,0015
Likit Aktif/Toplam Aktif	-2,5830	0,0049
Sermaye Yeterlilik Oranı	-3,3407	0,0004
Enflasyon (T¼FE)	-10,3760	0,0000
Faiz Oranı (Ortalama Mevduat Faizi)	1,1064	0,8657
GSYİH Büy¼me Oranı	-40,2234	0,0000

Harris-Tzavalis testi sonuçlarına g¼re olasılık değeri  $<0,05$  olan değişkenlerin durağan olduğu g¼r¼lm¼ř ve analizde kullanılmalarına karar verilmiştir. Olasılık değeri  $>0,05$  olan faiz oranı ve sekt¼r payı değişkeninin ise durağan olmadığı tespit edildiğinden, durağan hale getirebilmek için birinci derece farkı alınmıştır. Bu kapsamda, s¼z konusu değişkenlerin farkı alındıktan sonraki birim k¼k testi sonuçları Tablo 4’de yer almaktadır. Tablo 4 incelendiğinde, serilerin birinci derece farkları alındığında olasılık değerleri  $0,05$ ’ten k¼¼k çıktığı için serilerin durağan hale geldiği g¼r¼lmektedir.

**Tablo 4. Değişim Sonrası Birim K¼k Testi Sonuçları**

Değişkenler	İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
Sekt¼r Payı	-34,8124	0,0000
Faiz Oranı	-30,7883	0,0000

Oluşturulan modellerin sabit etkili mi yoksa tesad¼fi etkili mi olarak tahmin edileceğine karar vermek için Hausman Testi kullanılmaktadır. Hausman Testi sonuçları Tablo 5’te yer almaktadır. Tablodan da g¼r¼ld¼đu üzere kurulan iki model için Hausman test istatistikleri anlamsız olduğundan, modellerin rassal etkili olarak tahmin edilmesinin daha etkin ve tutarlı sonuçlar vereceği anlaşılmaktadır.

**Tablo 5: Hausman Testi Sonuçları**

	Model 1 (ROA)	Model 2 (ROE)
Hausman Testi	1,63	0,9960
p Değeri	2,25	0,9869

Her ne kadar Hausman Testi sonuçları modellerin rassal etkili olarak tahmin edilmesinin daha etkin ve tutarlı sonuçlar vereceğini ortaya koysa da çalışmada hem rassal hem de sabit etkili model tahmin sonuçları Tablo 6 ve Tablo 7’de raporlanmış, ancak elde edilen bulgular rassal etkili modellerden elde edilen tahmin sonuçları üzerinden yorumlanmıştır.

Yapılandırılan kredilerin toplam kredilere oranının banka karlılığına etkisini test etmek için oluşturulan ROA ve ROE’nin bağımlı değişken olduğu sabit etkili ve rassal etkili panel regresyon modellerinden elde edilen sonuçlar Tablo 6 ve Tablo 7’de sunulmuştur.

**Tablo 6: Model Tahmin Sonuçları (Bağımlı Değişken: ROA)**

Değişkenler	Sabit Etkiler Modeli			Rassal Etkiler Modeli		
	Katsayılar	t İstatistiği	Olasılık	Katsayılar	t İstatistiği	Olasılık
Yapılandırılan Krediler/ Toplam Krediler	-0,006	-1,24	0,216	-0,006	-1,33	0,184
Takipteki Krediler (Brüt)/ Toplam Krediler	-0,071	-2,33	0,020**	-0,081	-3,10	0,002***
Sektör Payı	0,051	1,19	0,233	0,049	1,18	0,237
Özkaynaklar/Toplam Aktif	0,142	6,61	0,000***	0,139	6,73	0,000***
Likit Aktif/Toplam Aktif	-0,010	-1,66	0,097*	-0,012	-2,07	0,038**
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,070	3,84	0,000***	0,073	4,12	0,000***
Enflasyon (TÜFE)	0,068	4,50	0,000***	0,067	4,50	0,000***
GSYİH Büyüme Oranı	0,051	2,85	0,005***	0,052	2,93	0,003***
Faiz Oranı (Ortalama Mevduat Faizi)	0,062	2,39	0,017**	0,059	2,29	0,022**
Sabit	-1,776	-5,14	0,000***	-1,711	-5,01	0,000***
Düzeltilmiş R <sup>2</sup>		0,2994			0,3083	
F İstatistiği		13,52 (0,0000)				
$\chi^2$ İstatistiği					129,87 (0,0000)	

\*\*\*, \*\*, \* simgeleri sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

**Tablo 7: Model Tahmin Sonuçları (Bağımlı Değişken: ROE)**

Değişkenler	Sabit Etkiler Modeli			Rassal Etkiler Modeli		
	Katsayılar	t İstatistiği	Olasılık	Katsayılar	t İstatistiği	Olasılık
Yapılandırılan Krediler/ Toplam Krediler	-0,051	-1,19	0,234	-0,055	-1,29	0,196
Takipteki Krediler (Brüt)/ Toplam Krediler	-0,677	-2,39	0,017**	-0,777	-3,14	0,002***
Sektör Payı	0,540	1,37	0,170	0,532	1,36	0,174
Özkaynaklar/Top. Aktif	0,710	3,56	0,000***	0,684	3,53	0,000***
Likit Aktif/Top. Aktif	-0,107	-1,83	0,068*	-0,125	-2,27	0,023**
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,579	3,39	0,001***	0,610	3,66	0,000***
Enflasyon (TÜFE)	0,675	4,80	0,000***	0,668	4,79	0,000***
GSYİH Büyüme Oranı	0,491	2,94	0,003***	0,502	3,03	0,002***
Faiz Oranı (Ortalama Mevduat Faizi)	0,498	2,07	0,039**	0,464	1,95	0,051*
Sabit	-8,98	-2,79	0,005*	-8,239	-2,58	0,010**
Düzeltilmiş R <sup>2</sup>		0,2370			0,2484	
F İstatistiği		9,14 (0,0000)				
$\chi^2$ İstatistiği					9,14 (0,0000)	

\*\*\*, \*\*, \* simgeleri sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 6 ve Tablo 7’de yer alan bulgular birlikte değerlendirildiğinde, bankaların aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı ile bankaya özgü değişkenlerden Takipteki Krediler (Brüt)/Toplam Krediler, Özkaynaklar/Toplam Aktif, Likit Aktif/Toplam Aktif, Sermaye Yeterlilik Oranı ve makroekonomik değişkenlerden enflasyon, GSYİH, faiz değişkenleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görölmektedir.

Çalışmanın odak noktasını oluşturan yapılandırılan kredi oranlarının banka karlılık oranlarına etkisi ise anlamlı bulunmamıştır. Bu doğrultuda, çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilen “Yapılandırılan Krediler/Toplam Krediler değişkeni ile banka karlılığı arasında ilişki yoktur”  $H_0$  hipotezi reddedilememiştir. Bankaların sorunlu kredilerinin yönetiminde alacaklarını takip hesaplarında izlemeleri durumunda fazladan ayırmaları gereken özel karşılıklar nedeniyle aktif ve özkaynak karlılıklarının azalacağı düşüncesi kredilerin yeniden yapılandırılması konusunda teşvik etmektedir. Ancak çalışma sonucu göstermiştir ki; sorunlu kredilerin yeniden yapılandırılması bankaların karlılıklarına olumlu/olumsuz bir etki yaratmamaktadır.

Aktif kalitesi ile banka karlılığı (ROA/ROE) arasında negatif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aktif kalitesinin azalması bankanın verdiği kredilerde geri dönüşün belirli ölçülerde sağlanamadığına işaret etmekte olup, aktif kalitesi bozuldukça aktif karlılığının azalması kaçınılmazdır.

Özkaynak/Toplam Aktif oranı ile banka karlılığı (ROA/ROE) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bankaların sermaye yapısının güçlenmesi, diğer bir ifadeyle Toplam Özkaynak/Toplam Aktif oranının artması, bankaların fon maliyetlerinin düşük olduğunu ve diş sermayeye olan ihtiyacın azalması sebebiyle daha karlı olduklarını göstermektedir. Özellikle ekonominin kırılgan olduğu dönemlerde bankaların aktiflerini finanse etmede özkaynak payını artırması, borçların ödenememe riskini (temerrüt) azaltarak yabancı kaynak maliyetlerinin düşmesine neden olmakta ve karlılığı olumlu yönde etkilemektedir. Bankaların sermaye durumunu gösteren bir diğer oran olan sermaye yeterlilik oranı ile karlılık arasında da pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, yukarıda bahsi geçen açıklamalar sermaye yeterlilik oranı bağlamında da ele alınabilir.

Bankaların likidite düzeylerini ifade eden Likit Aktifler/Toplam Aktifler oranı ile banka karlılığı (ROA/ROE) arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bankalar için yükümlülüklerini yerine getirebilme açısından hayati öneme sahip olan likiditenin optimum düzeyden fazla olması durumunda fırsat maliyeti olgusu gündeme gelmektedir. Finans teorisi genel kurallarına paralel olarak verimli kaynaklara plase edilmeyen yüksek likiditenin atıl fon yaratması nedeniyle karlılık üzerinde olumsuz etki yaratabileceği bilinmektedir. Likiditedeki artışı etkin bir şekilde yönetmek ve getirili alanlara transfer edebilmek karlılık üzerinde pozitif bir etki yaratmaktadır.

Enflasyon oranıyla karlılık arasındaki ilişkide pozitif ve anlamlı katsayılar elde edilmiştir. Pozitif ilişkinin bankaların beklenen enflasyonu öngörebildiklerini ve karlılıklarını artırabilmek için faiz oranlarını ayarlayabildiklerini göstermektedir. Bankalar, gelecekte enflasyonun artacağını tahmin edebilirlerse faiz oranlarını artıracaklar ve dolayısı ile karlılıkları da artacaktır.

Mevduat faiz oranıyla karlılık arasındaki ilişkide pozitif ve anlamlı katsayılar elde edilmiştir. Bankaların mevduata verdikleri faiz oranları arttıkça karlılıkları da yükselmektedir. Bankaların mevduata uyguladıkları faiz oranları enflasyon oranı ile ilişkili olup, yukarıda da bahsedildiği üzere enflasyona göre faiz oranlarını artıran bankaların karlılıkları da artmaktadır.

Diğer yandan, karlılığı yüksek olan bankalar, mevduata ödedikleri faiz oranlarını düşürme imkanına sahiptir. Bu da yine bankaların karlılığına olumlu katkı sağlar.

GSYİH ile banka karlılığı arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. GSYİH’da meydana gelen artışlar, bireyleri yatırıma yönelterek borçlanma talebini artırmaktadır. Ülke ekonomisinin istikrarlı seyretmesi halinde kredi talebinin artması yüksek ödeme kalitesi ile desteklendiğinde faiz gelirlerini artırarak bankaların karlılıklarına olumlu yönde etki yapmaktadır.

## 6. Sonuç

Temel işlevi fon arz edenler ile fon talep edenler arasında aracılık yapmak olan bankalar, günümüzde finans sektörünün lokomotifi konumundadır. Bankalar, faaliyette bulunurken birçok risk üstlenmektedir. Ancak bunlardan en önemlisi temel işlevlerine yönelik olarak kredi riski olmaktadır. Bankalar alacakları sorunlu hale geldiğinde ilk önce müşteri ile iletişime geçerek uzlaşma yolu ile kredinin daha fazla gecikmesine meydan vermeden tahsil etmeye çalışmaktadır. Bu görüşmelerden sonuç alınamaz ise kredilerin geri dönüşünü sağlayabilmek için müşterinin ödeme gücüne göre ödeme planları oluşturarak yeniden yapılandırılması söz konusu olabilmektedir. Yapılandırma sonucunda kredinin geri ödemesi halen sağlanamıyor ve 90 günü aşılırsa kredi takip hesaplarına alınıp yasal yollardan tahsil edilmeye çalışılmaktadır.

Bu bilgiler ışığında, bu çalışmayı yapma ihtiyacı, yapılandırılan kredilerin bankaların finansal verilerinden olan karlılıkları üzerinde etkisinin olup olmadığı sorusuna yanıt aramaktır. Çalışmada, 2010-2017 dönem aralığındaki üçer aylık veriler kullanılmış ve yapılandırılan kredilerin karlılık rasyoları üzerine etkisi analiz edilmiştir.

Karlılık rasyoları içinde en dikkati çekenler aktif ve özkaynak karlılığı rasyolarıdır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, bankaların kredilere ilişkin yaptıkları yapılandırma faaliyetlerinin ROA ve ROE üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Bu çerçevede bankaların kredi yapılandırmasına karar verirken, yapılandırma sonuçlarının karlılık tarafında etkisinin olmayacağı bilgisini dikkate almalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının karlılıklarını etkileyen faktörlerin temel olarak aktif kalitesi, sermaye yapısı, likidite düzeyinin yanı sıra enflasyon, GSYİH ve faiz oranları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgulardan sermaye ile ilgili değişkenlerin karlılık ile pozitif yönde ilişkisi, uluslararası literatürde yer alan Berger (1995) ve Keeley ve Furlong (1990) ile ulusal literatürden Samırkaş vd. (2014) ve Işık vd. (2017) çalışmaları ile paralellik göstermektedir. Ata (2009) ise bu çalışmanın aksine sermaye yeterliliği oranının karlılığa negatif yönlü bir etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucu Takipteki krediler (Brüt)/Toplam Krediler rasyosu ile banka karlılığı arasında tespit edilen negatif ilişki, literatürde Laryea vd. (2016), Ata (2009), Gülhan ve Uzunlar (2011) tarafından yapılan çalışmalar ile aynı yöndedir. Bankaların likidite seviyesini temsil eden Likit Varlık/Toplam Aktif rasyosu ile karlılık arasında tespit edilen negatif yönlü ilişki, Molyneux ve Thornton’un (1992) çalışmaları ile paraleldir. Makroekonomik değişkenlerden enflasyonun banka karlılığını artırdığı yönündeki bulgular, literatürde Bourke (1989) ve Jiang v.d. (2003) çalışmaları ile örtüşmektedir.

Sonuç olarak, ekonominin en önemli sektörü konumundaki bankacılık sektörünün yapılandırma aşamasına gelmeden kredi politikaları ve kredi tahsisi konusunda özenli davranmaları ve aktif kalitesini bozabilecek nitelikteki kredi kararlarından kaçınmaları gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Zira aktif içerisinde en önemli paya sahip olan kredilerin geri ödenmemesi, aktif yapısını zayıflatmakta ve bankaların finansal açıdan sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır. Sorunlu hale gelen kredilerde yapılandırma uygulamalarının karlılık tarafında etkisinin olmadığı bilgisinin stratejik planların yapılması aşamasında kritik bilgi olarak dikkate alınmasının önemli olacağı dşnlmektedir.

## Kaynakça

- Akman, Ş. (2012). *Bankacılık sektöründe problemlili krediler ve ekonomi üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alay, D. (2013). *Finansal sıkıntı maliyetleri ve işletmelerde yeniden yapılandırma: Borsa İstanbul'da bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Allen, L. (1988). The determinants of bank interest margins: A note. *Journal of Financial & Quantitative Analysis*, 23(2), 231-235. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/pdf/2330883.pdf>
- Altay, İ. (2003). Varlık yönetim şirketlerinin kuruluşu, işleyişi, BDDK ile ilişkisi ve bu şirket modelinin sağladığı avantajlar. *Active Dergisi*, 31.
- Ata, H. A. (2009). Kriz sonrası Türkiye'de mevduat bankaları karlılığına etki eden faktörler. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 10(2), 137-151. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/ife>
- Ataçoğlu, H. (2006). *Kredi riski takibi, sorunlu krediler ve erken uyarı sistemleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Babuşcu, Ş. ve Hazar, A. (2013). *Banka aktif pasif yönetimi*. Ankara: Asil Yayın & Dağıtım.
- Bahadır, F. (2007). Türk bankacılık sektöründe finansal yeniden yapılandırma programları. Erişim adresi: [http://www.turkhukuk sitesi.com/makale\\_707.Htm](http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_707.Htm)
- Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2006, 1 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı: 26333). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061101-9.htm>
- Berger, A. (1995). The profit-structure relationship in banking – Tests of market-power and efficient-structure hypotheses. *Journal of Money, Credit and Banking*, 27(2), 404-431. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/pdf/2077876.pdf>
- Bourke, P. (1989). Concentration and other determinants of bank profitability in Europe, North America and Australia. *Journal of Banking and Finance*, 13(1), 65-79. [https://doi.org/10.1016/0378-4266\(89\)90020-4](https://doi.org/10.1016/0378-4266(89)90020-4)
- Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmelik. (2007, 31 Ocak). *Resmi Gazete* (Sayı: 26420). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/01/20070131-11.htm>
- Gülhan, Ü. ve Uzunlar, E. (2011). Bankacılık sektöründe kârlılığını etkileyen faktörler: Türk bankacılık sektörüne yönelik bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 341-368. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/ataunisobil>
- Ho, T. S. Y., & Saunders, A. (1981). The determinants of bank interest margins: Theory and empirical evidence. *Journal of Financial & Quantitative Analysis*, 16(4), 581-600. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/pdf/2330377.pdf>
- Işık, Ö., Yalman, İ. N. ve Koşaroğlu, Ş. M. (2017). Türkiye’de mevduat bankalarının kârlılığını etkileyen faktörler. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 362-380. doi: 10.20491/isarder.2017.249
- Jiang, G., Tang, N., Law, E., & Sze, A. (2003). The profitability of banking sector in Hong Kong. *Hong Kong Monetary Authority Quarterly Bulletin*, 36, 5-14. Retrieved from <https://www.hkma.gov.hk/media/eng/publication-and-research/quarterlybulletin/qb200309/fa1.pdf>
- Kaya, Y. T. (2002). *Türk bankacılık sektöründe karlılığın belirleyicileri* (MSPD Çalışma Raporları). BDDK Yayınları, 1-16.
- Kaya, Z., Şahin, L., Hacıevliyagil, N. ve Ekşi, İ. H. (2016). Bankaların kredi verme davranışlarında varlık kalitesinin etkisi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 147-160. doi:10.14784/jfrs.52635



- Keeley, M. C., & Furlong, F. T. (1990). A reexamination of mean-variance analysis of bank capital regulation. *Journal of Banking & Finance*, 14(1), 69-84. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/>
- Koç, S. (2010). Finansal yeniden yapılandırma: İstanbul ve Anadolu yaklaşımları, sonuçları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 35-55. Erişim adresi: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr>
- Küçükbay, F. ve Demirhan, D. (2003). Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'de finansal yeniden yapılandırma uygulamaları: İstanbul Yaklaşımı ve Varlık Yönetim Şirketi. *Mali Çözüm Dergisi*, 63. Erişim adresi: <https://www.ismmmo.org.tr/Yayinlar/Mali-Cozum-Dergisi--1>
- Laryea, E., Ntow-Gyamfi, M., & Alu, A. A. (2016). Nonperforming loans and bank profitability: Evidence from an emerging market. *African Journal of Economic and Management Studies*, 7(4), 462-481. <https://doi.org/10.1108/AJEMS-07-2015-0088>
- Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2002, 31 Ocak). *Resmi Gazete* (Sayı: 24657). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4743.pdf>
- McShane, R. W., & Sharpe, I. G. (1985). A time series-cross section analysis of the determinants of the Australian trading bank loan-deposit interest margins: 1962-1981. *Journal of Banking & Finance*, 9(1), 115-136. [https://doi.org/10.1016/0378-4266\(85\)90065-2](https://doi.org/10.1016/0378-4266(85)90065-2)
- Molyneux, P., & Thornton, J. (1992). Determinants of European Bank profitability: A note. *Journal of Banking and Finance*, 16(6), 1173-1178. [https://doi.org/10.1016/0378-4266\(92\)90065-8](https://doi.org/10.1016/0378-4266(92)90065-8)
- Özkanlı, S. (2011). *İşletmelerde finansal sıkıntı durumu ve finansal yeniden yapılandırma: Türkiye'de bir vaka çalışması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Samırkaş, M. C., Evcı S. ve Ergün B. (2014). Türk bankacılık sektöründe karlılığın belirleyicileri. *KAU İ.İ.B.F Dergisi*, 5(8), 117-134. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/kauibf>
- Sayılğan, G. (2006). *İşletme finansmanı* (2.bs.). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Selimler, H. (2006). *Türk bankacılık sektöründe sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerince tasfiyesi, seçilmiş ülkeler ve Türkiye uygulaması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Selimler, H. (2015). Sorunlu kredilerin analizi, banka finansal tablo ve oranlarına etkisinin değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 7(12), 131-172. doi: 10.14784/jfrs.74107.
- Smirlock, M. (1985). Evidence on the (non) relationship between concentration and profitability in banking. *Journal of Money, Credit, and Banking*, 17(1), 69-83. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/pdf/1992507.pdf>
- Taşkın, F. D. (2011). Türkiye'de ticari bankaların performansını etkileyen faktörler. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 11(2), 289-298. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/eab>
- Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik. (2006, 1 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı: 26333). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/11/20061101-19.htm>
- Yurdakul, F. (2003). Yapısal kırılmaların varlığı durumunda geliştirilen birim-kök testleri. Aydın Ünsal ve Nezri Köse (Ed.), *Ekonometri seçme yazılar* içinde. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.